

درگاه

اوبش کونده برنشر اولنور

برنجی لینه : برنجی جلد

نومرو : ۸

۵ آغستوس ۳۳۷

تورک تاراجی تدهقیقاتی

« دیوان لغات الترک » نظرآ

مقاله

« دیوان لغات الترک » که نشرین بری این زمان یکدیگر حاله مع التأسف اوندکی قیمتدار معلومات هیچ کیمسه طرفندن طوبلانهرق ساحه انتشاره چقار یلامدی . سساده بو مهم اثر حقنده فوآد بک ووسو مارتین هارتمان ملی تبدلر مجموعه سنده مقاله لر یازدیله . اثری لایقوله تقدیر ایدن فوآد بک مذکور مقاله سنده کتابده ساده لغتلر بولته دیغنی محمود افندی نک جغرافیه ، استاطیره ، قواعد صرفیه ، ضروب امثاله ، اشعار کزیده دایر بر « جزیه معلومات » جمع ایتدیکنی سولیدوردی .

لکن مع الأسف بو قیمتدار معلوماتی بر آرایه طوبلایه حق کیمسه ظهور اتمدهدی . یالکیز اینجده کی اشعارک « نجیب عامر » بک طرفندن ترجمه اولندیغنی وقریباً نشر ایدیله چکنی فوآد بکک « تورک ادبیاتی تاریخی » اثرندن اوکره نیوروز .

محترم « کاپسلی رفعت » بکده اثری ترجمه اتمک فداکارانه بولمیش اینه ده شایان تأسف که هنوز نشر اولمادی . بویکی علمی اثرله حکومت یاردم اتمسه طبیعی نشر اولوناماز .

بز ؛ دیوان لغات الترکده تورکک عادتلرینه ، اعتقادلرینه ، صنایعنه ، قاشقانه ، طبایعنه ، اوپنلرینه ، یکارینه دایر معلوماتی بر آرایه جمع ایدیلرک آشایگی یازیلری میدان کتیردک . دیگر تاریخی وثیقه لره ده مراجعت اتمش اولسه ایدک بک اوزونجه بر تدقیق اولاجقدی . شیمدیلک دیگر اثرلره مراجعت اتمک سیز بوقمتدار معلوماتی بر آرایه طوبلایهرق نشر ایدیوروز . انشاءالله ارباب تدقیق دن بری چیقارده بونون بو متفرق معلوماتی بر جوق اثرندن طوبلایهرق تورکک مدنیت تاریخنه دایر بر اثر میدان قویار .

*

تورکک نظرینده خاقان الکی نفوذ انسانیلردندی . پادشاهلرینده آزاد قیلری ال لزولی مریت ، جنکجو اولمادی . تبعه ، خاک هرامینی بلا اعتراض قبوله مجبوردی . حکمدار بر امر کوندردیکی وقت بونی تبلیغه آریجه برآمور واردی . بومأمور حکمدارندن امر آلنجه درحال آنلایر ؛ الک سریع حرکتله مسافله قطع ایدردی . آتیک آرتق یورومکک محلی قالدینی وقت بولندی موقعه دیگر بر آتله تبدیل ایدر . بورغون آتی اوراده بیر ایدردی . بودکیشدیردیکی آتله (اولاغ) نامی ویریلردی .

شهر تحیاته آلیشیمان تورککده حکمدارلر مکاف بریادده اولوروردی . بو خاقان چادرلری حقنده دیگر تاریخلره بک جوق معلومات اولدیغندن

بز بوراده محمود افندی نک پادشاه چادرینک ایتکدن بایله دیغنی سوبله سنی ذکر اتمکله اکثفا ایده چکیز . شهنزاده لر « ترم » کله سیله خطاب اولونوردی . بولکله نک تورکک منقوبی جدی اولان افراسیاب اولادینه سولندیکنی دیوان لغات الترک یازیور .

سلطانلره ده « آلتون ترم » دییه خطاب اولونور . تورک شهنزاده لرینک عنوانی ده « تکین » در . هر شهنزاده نک آدی بولکله ایلر برلکده سولندیردی . سلطان خانلر سیله دیگر تورک قادینلری کی محیطه کوره بتمه شلردی ؛ هبسی آتله بتمکی بیلیرلردی . بیلندکری آتله (آل) اسمی ویریلن ایتکدن تورونجی بر قوماش اورتولوردی .

تورک حکمدارینک کندیسنه مخصوص بر تعاسی واردی . بو عادت تاریخده الک اسمکی دورلره بیلله یاشامشدی . پادشاه « الما : Elimga » اسمنده رسمی برکاتینه یازلسی لازم کن یازیلری یازدیردی . حکمدار کابی « الما » خاقانک فرمانلری خالص تورکجه یازاردی . بوقاریده پادشاهک داماسنک بولندیغنی سوبله مشدک . اوغوزلر آره سنده بک اسکیدن بری مستعمل اولان بو دامغیه « تفرغ : tougrag » نامی ویریلر . شیمدیک « طغرا » کله سی « تفرغ » دن مشتق اولدینی بوراده بک آشکار بر طرزده کوریلور . یالکیز اوغوز تورکک قوللاندقاری بو طغرا نک نه شکله اولدینی مع التأسف مجبولدر .

آپانسر ظهور ایدن برایش اینجین حکمدار « قورولای » قورایلردی : پادشاه ارکان وامرایی دعوت ایدر ، کندی عقلیه دکلی دایمده قله حرکت ایدردی . بوکا « ترغ : tertig » نامی ویریلر .

حکمدارک طورونجی رنکده ایتک قوماشدن بایرانی واردی . اوزامانلر بوقوماشه « آل » اسمی ویریلردی . بولردن باشقه پادشاهک « توغ » یدده بولنوردی . توغلر حکمدارک شان وشریفله متناسب اولوب الک بویوک والک عظمتی خاقانک دوقوز توغی اولوردی . تورکک توغ دیمکله ساده بایرانی مراد اتمزلردی : توغ خاقانک قارشینده چالینان کوس وطلبل ده بیکدی . خان معین زمانلره توغ ووردیردی .

بوعادتلر عثمانی تاریخنده ده تصادف اولندیغنی طبیعی قارئلرک معلومیدر .

« دیوان لغات الترک » دن پادشاهک « اشکم : ichkum » اسمنده ، ختاق شکنده آیاقدیز بویوک بر سفره سی اولدیغنی ده اوکره نیوروز .

کوچ ائسانسده ویا جنک کوننده خاقانک « برتغ : yourtoug » آندده موقت بر وکی واردی . تورک خاقانی ملتنک هر دورلو شکاتلری دیکلرین بر پادشاهدر . خاق اوکا بر طاقم عرضالار تقدیم ایدیلرک شکاتلری عرض ایدرلردی . بو عرضالاری طوبلایان مأمورک اسمی ده « تیانکو : teyanko » در .

نفیس صنعتلر

بزم عالم سرکسی

آلتون نقشلی چوره اوچلری ، چپکاردن کوملک کنارلری وتترک قوش قنادلر حالنده اوایلره وجود ویرمیش استایول خاقی ، بوکونلره نادیده برسرکنک ماشاسیله مشغولدر . اختیار سربلر و بیاض سرمارلرک کولکسکندن بر شهر اورته سنده کوندن کونه بکیمکیز لیرکولونج اولدیغیز بوسنلر ، قدیم دوقدن بکی حیاتک هبجا بخش کوزه لاککی یارامش کوردیکم بوسرکی اوطلرینده روحک هلودن اشتیاقلری زمانه نقل اتمش ، طاشلره احترا سسز براینلیق حالنده قلب اضطرارلری سوبله ممش ، دارغین ییلدیز ایشقلری رعشه لندیرمیش ایدیلرک بویوک صنعت آتشدن برمشله بوقدر . بونکله برابر ، آقشاملری باطن کونش قارشینده یوزلرنده وحشی وسرت برغروب طالع سیله حیاتک بی خبر ساعتلرینده چالشمش ، مکدر باشلی نورک قیزلری عینی آتشین آرزوایله متحسدرلر . و بیلیورم که چونی بواثرلری عظیم بر عمر و میت و حضور سزلق اینجده وجوده کتیردی . بنسرکی اوطلرینی دولاشیرکن دایما بونی دوشوندیم . قیزلر منک وچو جوقلر منک محتلی بر روحله ایشله دکلی اوایلر ، البیسلر ، یاصدقلر ، دانتلار ، صدق آل چانطه لر اجدادک اوزاق و دارغین سیکوتندن قالمش برکوشه در . بو اوطلرک کیمی ، قویو ولوش بر افقندن کیمی ، صغنه آسمان اولان بر شاهقه دن ، کیمی ده ایاول نفسلری کی یورغونلق دقایقه سندن صنعت طالنی کوریلور .

صنعتده « تقلید » ، صنعتکاری چوق زمان کولونج یابار . ماضیسز بر ابداع علتته مبتلا هوسکارک اثری ایسه صویسزدر . سوبله ییم که سرکی بو آبی حکمک خیرل بر استثنائی اولدی ؛ کنج قیزلر ، کولونج بر ابداع وقورقوج بر تقلید علتته دوشمه دن « کوزه لک » مناسنی آکلاملر و آتله لرینک اصولندن مهیج برعاله وجود ویرمشلر . سوزلرم ، بیلنمه لیدرکه ، سرکینک بونون اثرلرینه عائد دکلدر .

قابیلیدر ، بوسیلال و هبجا بخش کوزه لک عالنده اثرلری تشهر ایدن صایسز کنجلر ، عینی عالنده بویوک آدماملردن بریسی وفات ایتدیکی وقتده بیر ایدینی مالدن الایسی . پادشاهه تقدیم اولنق عادیقه واردی .

پادشاه سفر وامثالی وسیله لرله بر مملکتندن دیگر مملکتنه نقل ایتدیکی وقت خلق کندیسنه هدیه لر تقدیم ایدردی . بو هدیه لر میاشنده بیه چک وکیه چکدن هر دورلو شیلر اولوردی . بوکا « تنکی » ده نیر ، محمود افندی « اتک : utuk » کله سنی « پادشاهه عرض اولان قصه وحاجات » دییه ایضاح ایدیور . پادشاهه ویریلن برکینک آدیده « اجغ » در .

مسین نامی

حکایت

مالوا

۲

یا قوف استهیه رگ باقدی : قادیك یناقلری
کرکین وطومبول ، دوداقلری نفیس . هله شیمدی
ممنالی برتیم اودوداقلری آریور ، یناقلری تیره .
تیوردی . پنه پاموقلی بلوزی چوق یاقیشور ،
یوارلاق اوموزلری ، یوکسک والاستیق کوسکی
چیزیوردی . لکن یا قوف مستهزی حله کار ییشل
کوزلری قیرداتمدهی :

— چین بوله سوبلیورسک ؟

جیدتله خطاب ائک استدیکی حالد بلاسب
ایچی چکیور ، نیازکار برادا ایله لاف سوبلیوردی .
مالوا کولومه به رگ :

— نه .. ناصیل سوبلی ؟

— باقی کولیورسک ده . نیه کولیورسک ؟

— سکا ..

یا قوف کوسکون برأدا ایله :

— سسکا نه پادیم ، دهرک مالوانک نظرلری
آلتنده کوزلری ایندیردی .

مالوا هیچ جواب ویرمدهی .

یا قوف بو قادین ایله باباسی آراسنده کی مناسیتی
آکلاوردی . بوده سرستجه صرامنی افاده ایتیمده
مانمدهی . بو حاله هیچ حیرت ایتیوردی : کویدن
اوزاقده چالیشانلارک اخلاقی غائب ایتدیکلری ایشتمدهی .
هم ده باباسی کی قوتلی برآدام ایچون اوزون مدت
قادینسر قاتق قولای ، دکادی . بونکله برابرارک
بو قادین ، کرک پدردن دولای ایچی صیقیلیوردی .
هم صوکرآ ، تا اوزاقده متصل مشقت چکن والده سی
پیتاب ، مریلدانیر برحاله خاطرته کلدی . هم صوکرآ ،
تا اوزاقده بلا فاسله مشقت یکن والده سی پیتاب ،
مریلدانیر برحاله خاطرته کلدی .

واسیلی قولیه نک اشیکنده :

— چوربا حاضر ، دیدی ، مالوا سنده

قاشیقلری ویر .

یا قوف باباسنه باقدی ودوشوندی :

— اشیانک نرده اولدینقی بیلسنه باقیلیرسه
بورایه صیق صیق کلدیکی آکلاشیلور .

مالوا قاشیقلری بولونجه بیقامق ایچون دکزه
قادر کیمک لازم کلدیکنی ، قایقده ده راقی بولندینقی
سولیدی . او ، اوزاقلاشیرکن بابا اوغل باقیورلدی ،
صوکرآ یالکیز قالدجه صوصدیلر .. نهایت واسیلی
سوردی :

— مالوا به ناصیل تصادف ایتدک .

— یازمخانه دن سکا دائر معلومات آلیوردم ،
اوده اوزاده ایدی . بکا دیدی که : « بچون یایا کیده .

یوکسک وحساس برذوق ابداع قابلیتینه بارلاق
برعونه در . دیکیش ، ییچی و بیاض ایشلرده غیر
ایدن بو مکتب سرکینک موقیتلارده بک چوق
حصه داردر .

کندیسته تخصیص اولونان ایکی اودایی ایجه
وظریف ایشلاره دولدیران بزم عالم ، سرکیه آک
چوق اثر ویرن مکتب اولدی . انسان بوراده
صنعتی ، باشنی ایشی اوزرینه آکشی ، بورغون
کوزلرله ایکنه لرینک ایزلری صابان وکوزه لایکی
چوق اوزون بر سبک نتیجه سنده آریان قیزی
کورور کی اولور . سعادت فواد خاتک حساب
ایشی ، نکار شوق و معزز خاتلارک عینتاب ایشلری
حسنه مصطفی و فخره خاتلارک یاصدقاری جدأ کوزلدر .

بزم عالم سرکینسده کی اثرلرک برجونق بلقیس فواد
خاتمه مالددر . قادین هنرلرینک بوتون مجامیسی
ایشلارنده کوستره ن بلقیس فواد خاتم چین ایشی بر
اثریله ده کزوتیک ذوق و تهنه سی ویرمه که اوزمشددر .
فانتهزی و تالی ایشلردن زیاده حیاته لزومی اولان
ایشلر قیشدرمه که غیرت ایدن سلجوق خانون سلطانیسی
بولنک موقیتلی اثرلرینی ویرمشددر . آریجه نمونه لرینی
سرکینک هیچ بر اوداسنده کورمه ده بکیز معلم
کنمان بک وجود ویردکاری جام و طباقلر اوزرینه
رنکلی نقشاری و بویوله کندی تعقیب ایدن خاتلارک
موقیتلری او اولمه نک هواسته ذوقلی و قدرتی شیار
علاوه اتمشددر .

سرکینک موفق قسملرندن بری ده عادلله سلطان
سلطانیسی در . نهاده خاتم و همشیره نک حساب
ایشلری ، دانتلار ، یاصدقلر ، عینتاب ایشلری ،
زهرآ ، ملیحه ، جیله ، حکمت وصفوت ، هادیه
خاتلارک اثرلری اولمه نک کوزمل و ایجه ایشلریدر .
دارالمعلمینک اوطه سی ده بوراده ذکر ایتددر
کیمیه بکیم ؟ کوزمل چینی تقیدلری ، وازولری
وأل ایشلری نمونه لری وجوده کترین دارالمعلمینک
بالخاصه رساری چوق موقددر . آری آری برر
موقیت جبهه سی اولان بوتون مکتبلر شایان تقدیردر .

*

صوکسوزلرم شو اولسون که بوسرکی بر موقیت
آزیدر ؛ بو موقیتلارک سرلردن برینی ده معلمه
و مدیره خاتم آفندیلرله مدیر بک آفندیلرک بورولماز
سعیلرنده آرامق لازمددر . بالخاصه زیارتجیلره معزز
بر دوستلق سبمی اولان آرن کوی سلطانیسی
مدیری ماهر بک آفندی به شکران بر بورجددر .

فیل ورا

قدرنده اولسونلر ؟ بوله اولسه یدی صنعتکارلر و عمله لر
آراسندکی فرق نه اولوردی ؟ بو فرق شوکه مشغله
چکن روح ، ایشینی داغیتوب طوبایارق اصرارانکیز
هوانک آغیر و آزی بجه سکوتندن لرزه دار اولان معاقلرینی
ایشیقلاندیرر .

شبهه سزکه سرکیده ده بوانکی نوع بولونیور .
صنعتیه مشغله طوتان کنج ایله اوشغله دن ایشیقلا نالار
موجوددر . شیندی ، بوشغله طوتانلردن برینی
خاطرلا یورم ؛ ماجده ابراهیم خاتم .. برویجک بر
کولمک یاقه سته آسکی بر شرق آبدسته نک موقیتلردن
اورنک ایدلش بر آثرو جوده کتیرمش کز نکار ، چیرکیر
اوخام آفندی به سرکیده معتنا بریر آیرمقده در .

*

بزم عالم سلطانیسک قوریدورلرنده آری آری
ذوق و ایجه لکاری شهر بر ایدن اودالری کزه لار
استانبولک ایلاک دفعه کوردیکی بوسرکینک صیجاق
و صنعتکار هوا سیله نمون و امید وار آیریلدی کوزمن ،
حسنه متادیا آقان بر صو عالمک منظره سنده آسن
روز کار ، باطان کونش ، دیکلش آکی هپسندن کوزله نک
کوردی .

اسکدار صنایع سلطانیسده قادین روحنک
بوتون ایجه لک و حساسیتی ایکنه لرینک خفیف و سیره ک
ایزلرنده طاشییان بیاض ایشلری و نقشاریله کوزمن
ملاحت خاتک بیاض ایشلری و ذردنچی صنف طالباتنک
مشرکایا بدینی باتاق طاقی جدأ صبور و یوکسک ذوق
محصولیدر .

آک یوکسک و آهنکدار بر ذوق ایله تزین
ایدیلن چاملیجه سلطانیسک صالوق ایلاک باقیشاره
کوزی دولدیراجق جاذب بر کوزله لایکی واردی .
فانتل ایشلارنده خصوصی بر موقیت کوستره ن
چاملیجه سلطانیسده فانتهزی هر مکتبدن دها زیاده
رغبت بولشددر . خدیجه و صافاز خاتلارک جاکتلی
پریمخان خاتک باتاق طاقی ، مبروره خاتک پشانو
اورتوسی آک موفق اثرلردندر .

روحلرک صیجاقلغنی زینلرک آهنکیله مزاج
ایدرک کوزمنه سهرن آرن کوی سلطانیسی
سرکینک آک بدیی ایشلری طوبلیور . مبروره صفوت
خاتک غروب وقتنی خاطرلاتان قیزیل رنگ الیسه سی ،
سنیجه فواد خاتک کوزل کولاری بو مکتبه کی
ییچی و موده درسرلرینک موقیتلی نتیجه لرینی ویرییور .
اودایی سوسله ین و قانادلانه جق کی خفیف ورقصان
اولان ماجده ابراهیم خاتک شمشیه سی ، منور عارف
خاتک عینتاب ایشی جاکتی ، سیده ابراهیم خاتک
الیسه سی و یلدیرمه سی بو صالونه رونق ویرن آک
قیمتلی اثرلردن . ایشلرنده کی ساهده ک وظرافت
ورنکارده کی آهنک ایله ماجده ابراهیم خاتم آرقاداشلرینه
مشغله چکن کنج صنعتکار روحیه کورونیور .
آثور آبدلرندن ستونلرله تزین ایتدیکی جاکتی آک